సీతమ్మ తల్లి

సీతమ్మకు ఒక కొడుకూ, ఒక కూతురూ ఉన్నారు. కూతురు పేరు సుబ్బమ్మ. తల్లి ఆమెకు ముద్దుగా 'సుబ్బులూ' అంటుంది. కొడుకు పేరు రామారావు. వాడు చదువుకొంటున్నాడు. హైస్కూలుకు రోజూ వెళ్తూ వస్తున్నాడు.

సీతమ్మకు కూతురువల్ల ప్రస్తుతం ఏ బాధాలేదు. ఆమె పెళ్లి ఎప్పుడో జరిగిపోయింది. పైపెచ్చు ఇప్పుడా కూతురే ఇంటికి పెద్దకొడుకులా ఉపయోగపడుతూంది. ఇక ఆకూతురుకొక కూతురుకూడా ఉంది. ఆ పిల్ల పేరు చిట్టి. చిట్టి మూడో తరగతి ముచ్చటగా చదువుతూంది.

సీతమ్మ చాల గడసరి. తినడానికి ఏమీ లేకపోయినా, బడాయి కబుర్లు బహు చక్కని మిఠాయిఉండల్లా చేసి; చుట్టు ప్రక్కలవారికి రోజూ ఫలహారంగా పెడ్తుంది. వట్టి మాటల కోసం చేరేవారికి ఆమె కబుర్లు తియ్యగాఉంటే ఉండొచ్చేమోగాని, తదితరులకు ఆమె అన్నా... ఆమె మాటలన్నా ఎంతో ఏవగింపు. పూటకు ఠికానా లేదుకాని,

మాటలుచూస్తే కోటలు దాటుతాయని ఆమెను అసహ్యించుకొంటారు.

నిజానికి సీతమ్మకు కుటుంబం గడవడమే చాల కష్టమైపోతూంది. పాపం ఆమె రోజూ ఈ విషయమై ఆలోచిస్తూనే వుంటుంది. తనకూ, తన కొడుక్కూ తిండికావాలి. బట్టలు కావాలి. ఇంటద్దె కావాలి. చదువుకు జీతం కావాలి. పుస్తకాలకు డబ్బుండాలి. ఇవన్నీ ఎలా జరుగుతాయి? ఇవన్నీ ఎలా సాగుతాయి? ఆ చచ్చిపోయిన పెద్దమనిషి చిల్లిగవ్వ మిగల్చకుండా 'హరీ' అన్నాడు. అతను బ్రతికుండగా చేసిన ఘనకార్యమల్లా అమ్మాయిని ఇంత ఉన్నవాడికి ముడిపెయ్యడంతో సరిపోయింది. దానితో అతని పని అయిపోయిందనుకున్నాడు. ఈ భార్య ఏమైపోవాలి... ఈ కుర్రకుంక ఏం కావాలి... అన్న బెంగేనా లేకుండా చల్లగా దాటుకపోయాడు. ఈ భారమంతా తనెట్లా మోయగలదు? నోరుందంటేనే అయిపోతుందా? ఊళ్లో చిల్లిగవ్వ అప్పు పుట్టదు. అయితే ఏం...? సంసారాన్ని ఓ ఒడ్డుకు ఎట్టాగో అట్టాగ లాక్కొస్తూంది. ఇందుకనే ఏనుగంత తండ్రి ఉండేకన్నా... ఏకులబుట్టంత తల్లి ఉంటే చాలన్నారు. ఇదే ఆయనైతేనా... ఎప్పుడో సన్యాసుల్లో కలిసిపోయేవాడు. ఇప్పుడీ బాధంతా తన మెడకు చుట్టుకొంది; అనుకుంటూ ఒకొక్క అర్ధరాత్రి ఆమె నిట్టూర్చేది. అలాగని ఆమె నిబ్బరం ఎప్పుడూ సడలిపోలేదు.

సుబ్బులు కాపురంకూడ ఆ వూళ్లోనే. అందువల్ల, సీతమ్మ బాధ సగం ఉపశమించింది. రోజూ ఆమెదగ్గరకు పోయి అన్నం, కూరలూ తెచ్చుకొనేది. అవి తెచ్చేప్పుడు ఎవరేనా చూస్తారేమో అని, పెద్దపవిటచెరగులో వాటిని కప్పి తెచ్చేది. అప్పటికీ 'ఏమిటండీ పిన్నిగారూ... అలా పట్టు కెళ్తున్నారు' అని ఎవరేనా అడిగారంటే... పాపం ఏం జేస్తుంది. ఏదో ఒకటి జవాబు చెప్పాలిగా... "ఏముం దమ్మా... మా అల్లుడిగారింటిదగ్గర ఒకటుంటే, ఒకటుం డదు. అది రోజూ పోరుపెడ్తూనే ఉంటుంది. ఇంట్లో టిఫిని కేరేజి అవసరం ఉండని. కాని కొనడుగా... దుకాణం దగ్గ రకు మాత్రం భోజనం కేరేజిలోతప్ప పంపొద్దని ఆజ్ఞలేస్తూ ఉంటాడు. అది మరి కారేజి ఎక్కడనుంచి తెస్తుంది? ఎవరు గాని ఇస్తారు? ఈ వూళ్లో తమ వస్తువులు మరొకళ్ళ కిచ్చే వాళ్ళుగూడ ఉన్నారటమ్మా... మాయముండావూరు. ఎవరిదగ్గరేనా వుంటే, తేరగా పడేసుకుందామనే వుంటుంది గాని, అవసరాని కింత ఆదుకుందామని ఉండదుకదా... టిఫిను కేరేజి ఇచ్చినంత మాత్రాన వాళ్ళ సొమ్మేం పోతుందో... అరిగిపోతుందా... చిరిగిపోతుందా... నే నప్పటికీ అంటూవుంటాను. ఎందుకే అడ్డమైనవాళ్ళనూ అడుగుతావు... మన ఇంట్లో ఉందికదా... నన్నడిగి పట్టుక పోరాదూ...అని; దానికేముందో తెలుసా తల్లీ... 'అది కాదే అమ్మా... అందరి మనసులూ ఒక్కలాగుండవు.

ఒకందుకు పోస్తే, ఒకందుకు ౹ఠాగాడని; నువ్వు ఒకందు కిస్తావు. తిరిగి నేను దాన్ని నీకిచ్చేప్పుడు, ఈ ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలు ఏమనుకుంటారో తెలుసా... చూడండి... అమ్మగారి కెలా దోచిపెట్టిందో అని ఆడిపోసుకుంటారు' అంది. చూడు అమ్మాయి... పుణ్యానికిపోతే పాప మెదు రైందని; లోకం వరుస ఇలా వుంటుంది. కూతురును తల్లి చూడగూడదు. తల్లి కూతురును చూడగూడదు. తల్లి కూతురుకు ఏమిపెట్టినా పెట్టొచ్చుగాని, కూతురు సొమ్ము తల్లి ఇంతగూడ తినగూడదు. ఇంతకీ ఆ మా రాజు మాకింత ఏదో ఇచ్చిపోయాడు. ఆయనగారి ప్రావిడెంటు ఫండూ, ఇన్సూరెన్సుడబ్బూ... వాటిమీద రాలే వడ్డీడబ్బులు... మాకు చాలవూ... మేం మాత్రం ఎంతమంది వున్నాము. మాకవే ఎక్కువ తక్కువ. ఇంతకూ నీకు తెలుసు కాబట్టి నమ్ము తావు. వాళ్ళ కేమి తెలుసునమ్మా... నాలుక ఎటు తిరిగితే అటే మాటలంటారు' అంటూ అక్కడనుంచి కదిలిపోతుంది.

కదిలిపోతూ... కదిలిపోతూ... విచిత్రంగా నవ్వుతుంది. నవ్వి 'చూడే...అమ్మాయి... అవునుగాని, నువ్వు నీళ్ళోసు కున్నావటగా... నువ్వు చెప్పకపోతే అయిపోయిందను కున్నావటే'... ఇప్పటి పిల్లలకదేమిటో గాని, ఇంత లేసి సిగ్గులేమిటమ్మా... అంటూ ఇంటికి దారితీస్తుంది. ఆ అమ్మాయిని అలా పూర్తిగా ఉబ్బేసి, తనంటే ఎక్కడలేని ప్రేమ, ఆమె ఒలకబోసేట్టు మరీ చేసుకొని తృప్తిపడుతుంది.

ఇక ఉన్న కాస్త డబ్బూ వడ్డీకు తిప్పుతూ వుంటుంది. పేదవాళ్ళ అవసరాలు ఆమెకు ఘోరమైన తప్పులుగా కనిపిస్తాయో ఏమో... కనీవినీ ఎరుగని వడ్డీలు, ఆ తప్పులకు శిక్షలుగా విధించి, తన జీవితాన్ని చూలాగ్గా ఓ ఒడ్డుకు ఈడ్చుకొచ్చేస్తూంది.

సీతమ్మకు కూతురుమీదకూడ అంత నమ్మకం లేదు. తను రోజూ ఆమెదగ్గరకు పోయి, ఏదో ఒకటి తీసికొని వస్తూండటం ఎంత కూతురైతే మాత్రం ఎన్నాళ్లు సహిస్తుందని— ఆమెనుకూడ ఓకంట కనిపెడుతూనే వుంటుంది. అప్పుడప్పుడు, 'మీ నాన్న ఉంటే ఎందుకమ్మా నాకీ కష్టాలు... ఆ వెధవని ఓ దారిలో పెట్టి, ఓ ఇంటివాణ్ణి చేసేవరకూ, ఎవ్వరేమన్నా నోరు నొక్కుకొని పడిఉండక తప్పేట్లు లేదు. లేకపోతే ఎప్పుడైనా చూశావటే ఆ మదనష్టపు వాళ్లందరితోనూ నేను మాటలుపడటం? నువ్వు ఇంతకూ మాకు ఏం పెట్టేస్తున్నావనే... అందరూ అలా రాలిపోతున్నారు. పెద్దకూతురు పెద్దకొడుకుతో సమానంగదా... నువ్వు ఈ మాత్రం సహాయం చెయ్యగూడదూ ... మన సూర్యనారాయణే బ్రతికి వుంటే...నన్ను అడుగుతీసి అడుగు వెయ్యనిచ్చేవాడటే... దేవుడు నన్నైనా తీసుకపోయాడుకాదు. పాపిష్టిదాన్ని ఇంత బ్రతుకూ బ్రతికి అడ్డమైనవాళ్ళందరితోనూ నేనెందుకు చెప్పు మాటలు పడటం? కుటుంబంలో ఒకరికి కష్టాలొస్తే... ఒకరు ఆదుకోరూ ...కష్టాలు మన కేవస్తాయా... వాళ్ళకు రావూ...

నువ్వు ప్రతిదానికి అంత భయపడకూడదే అమ్మాయి... మన డబ్బు ఇష్టమొచ్చినట్లు చేసుకుంటాం... ఆ బయిట వాళ్ళ కెందుకు చెప్పాలి దుర్గ! పోనీ వాడేమయినా పరాయి వాడా... నీ తమ్ముడేగా... వాడికి చిట్టి నెలాగూ ఇచ్చి పెళ్ళిచేస్తావుగదా... ఎవరో ఏదో అనుకుంటారని, మరి నువ్వుకూడ అలా భయపడిపోతే ఎలా చెప్పు...' అనేది.

అప్పుడప్పుడు, 'మీ ఆయనకు మరీ అంత ఒదిగి ఉండకే తల్లీ... రేపో మాపో మళ్ళీ ఓ బిడ్డతల్లివి కాబోతున్నావు. నీకామాత్రం స్వతంత్రం లేదటే... నీకు ఏవి కావలిస్తే అవి కొని తెప్పించుకో...అలా మెత్తగా ఊరుకుంటే ఎలాగే... అయ్యో పిచ్చితల్లి... నా కడుపు నెలా పుట్టావే... మరీ అంత మెతకా... అసలే అల్లుడికి పరాకూ అదీ హెచ్చు. జేబులోనే డబ్బు లపీ ఉంచేస్తూ ఉంటాడు. ఏ దానీపిల్లో చూసిందంటే చూడు... అవి కాస్తా కాజేస్తుంది. నువ్వు కొంచెం వేయికళ్లతో కనిపెట్టుకొని చూస్తూవుండాలి. నీకు ఇబ్బంది లేకపోతే, రాత్రి వాటిని నీ పెట్టెలో దాచి, ప్రొద్దున్నే అతను కొట్టువద్దకు వెళ్లేప్పుడు తీసి ఇస్తూంటే సరి. నీకు ఏమీ తెలియదే. అన్నీ చెప్పాలి...'అంటుంది. అలా అని, 'చూడు సుబ్బులూ... తమ్ముడి జీతం కట్టాలి. ఓ అయిదు రూపాయలుంటే ఇవ్వు' అని చల్లగా పుచ్చుకొని, ఇంటికి వెంచేస్తుంది.

2

ఇలా ఆగని కాలంతోపాటు సీతమ్మ కూడ ఆగకుండా సంసారాన్ని దొర్లించుకుపోతూంది.

ఈలోగా రామారావు స్కూలుఫైనలు ప్యాసయ్యాడు. చిట్టి థర్డుఫారంలోకి వచ్చింది. ఇక ఆమె అల్లుడు కొత్తగా ఒక లారీ కొని యజమాని అయ్యాడు. దీనితో సీతమ్మ కూతురు ఓ పిల్ల జమీందారిణి స్థాయిలోకి వచ్చింది.

ఇప్పటివరకు సీతమ్మ తన కొడుకు చదువు స్కూలు ఫైనలుతో ఆపు చేసెయ్యాలనుకుంది. కాని ఇప్పుడా విషయం విరమించుకుంది. మెల్లగా కూతురుదగ్గర చేరింది. కాని వెంటనే, కూతురువల్ల ఈ పని కాదు అనుకొని, అల్లుడినే ఆ విషయంపై కదిపింది. 'అబ్బాయి స్కూలుఫైనలు ప్యాసయ్యాడు' అంటూ.

అత్తగారితో ఎక్కువగా మాట్లాడే అలవాటు, పాప మా అల్లుడికి ఎప్పుడూ లేదు. కాని అతనికి అత్తగారి, వాగ్ధోరణి బాగా తెలుసు. ఆమె ఎదుట ఆమె మాట తీసెయ్యడం బహు కష్టం. కాని మెల్లగా, 'మునిసిపాలిటీలోనో, డిస్ట్రిక్టు బోర్డులోనో ఎక్కడో ఓ దగ్గర ఉద్యోగం దొరకేట్టు చూస్తానండి, అన్నాడు; అత్తగారింతకన్నా ఎక్కువ కోరధను కొన్నాడు కాబోలు.

వెంటనే ఆ అత్తగారు అందుకుంది. 'అదేమిటి నాయనా! నువ్వుకూడ అలా అంటావు.'

పాప మా అల్లుడు ఆమెవైపు బిత్తరపుచూపులు చూస్తూ ఉండిపోయాడు.

ఇక ఆమె మొకలుపెట్టింది. 'కష్టానికైనా... సుఖానికైనా... ఇక నువ్వేగదా నాయనా మాకు... వాడిప్పుడింతవాడయ్యేడంటే నీ చలవవల్లేకదా... ఏమాట కామాటే చెప్పుకోవాలి. మాకు నువ్వు చేసిన సాయం... ఇందరున్నారు బంధువులు ఒక్కరుగాని చేశారా... ఎలాగైనా నీ సాటి వాళ్ళకెలా వస్తుంది? చిట్టిని తమ్ముడికిచ్చుకోవాలని అదేమో తెగ ఉబలాటపడుతూంది. నా మట్టుకు నాకు చిలకా గోరింకల్లాగ ఉంటారు... వీళ్ళిద్దరికీ ఆ మూడుముళ్ళూ ఎప్పుడు పడతాయా అని ఆ శ్రీమన్నారాయణమూర్తికి దణ్ణం పెట్టుకోని రోజు లేదనుకో... అయితే మన మనుకున్నంత మాత్రంలో అన్నీ అయిపోతాయా... కాలం కలిసిరావాలి. వాడేమో బి. ఏ. వరకూ చదువుతానని, తెగ మొరాయిస్తున్నాడు. పూట గడవడమే కష్టమైపోతూంటే ఎందుకు నాయనా ఈ చదువులు... అంటే వాడేమిటో బిక్కమొగ మేశాడు నాయనా... ఆయనే ఉంటే నోరువిడిచి చదువుకుంటానంటున్న కుర్రాడ్ని అలా గాలికి విడిచిపెట్టేసేవాడా... అని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నాను. ఆడముండని;

నే నంతకన్నా ఏమి చేయగలను? నాదగ్గర ఇలా గుణుస్తూ కూర్చొకపోతే, పోయి మీ బావగారున్నదగ్గ రాదటరా... అంటే – అదేమిటో వాడికి సిగ్గట నాయనా... నీ దగ్గరే సిగ్గయితే, ఇక వాడు ఎందుకు పనికివస్తాడూ అని. ఏదో ఈ నాలుగేళ్ళుపోతే, పిల్లకూడ కొంచెం ఎదుగుతుంది. అప్పటికి వాడు బి. ఏ., అది స్కూలుఫైనలూ, ప్యాసయితే వాళ్ళ దాంపత్యం ఇక చెప్పతరమా నాయనా... పూర్వకాలంలో ఏముంది? చదువూ లేదు. సంధ్యా లేదు. మా మాటా... మేమూ... ఎంతో మొరటుగా ఉంటాము. మాకు నాజూకు ఏం తెలుస్తుంది. నా కేమిటో ఈ చదువుకున్నవాళ్ళను చూస్తే ఎప్పుడూ ముచ్చటేస్తుంది. వాళ్ళ శుభ్రత, వాళ్ళ మాట నాణ్యత నాబోటిదానికి రమ్మంటే వస్తుందా... ఎంత నెమ్మదిగా ఉంటారు... ఎంత పొందికగా ఉంటారు... అంది.

అల్లుడు సుబ్బారావు గొంతుకలో పచ్చివెలక్కాయ పడింది. నాలుగు సంవత్సరాలు చదివించడానికి, ఒక కుటుంబాన్ని పోషించడానికి, తనుమాత్రం కోటీశ్వరుడా ఏం? పైన పటారం లోన లొటారం అని, లారీ కొన్నంతమాత్రాన, అయిపోయిందా... దీనికి ఎన్ని అప్పులు చెయ్యలేదు. ఆ అప్పులిన్ని తీర్చి క్షేమంగా, బయటపడినప్పుడు గదా... అనుకుంటూ మాటా మంతీ లేకుండా ఉండిపోయాడు.

అప్పుడే, 'ఏం నాయనా... వాడిక్కడకు పంపేదా...' అంది అత్తగారు.

వెంటనే అతను జవాబు చెప్పలేకపోయాడు. కాని చిట్టి నిచ్చి ఆ అబ్బాయికి పెళ్ళిచేస్తాముకదా అనుకున్నాడు. మెల్లగా 'సరేనండి' అన్నాడు ఇక చేసేదేమీ లేనట్లు; అక్కడే మంచంమీద పడుకొని నిద్రపోతూన్న బాబువైపు దృష్టి ప్రసరించి.

వచ్చినపని సాధించిన సీతమ్మ, 'అలాగే నాయనా... నిన్ను నేను మరీ ఇబ్బంది పెడుతున్నా ననుకోకు. పెళ్లినాడు మా వాడికి నువ్వేమీ చదివించనక్కర్లేదులే నాయనా...' అంటూ నవ్వి, 'వస్తానే సుబ్బులూ...' అని, 'చిట్టీ... ఇక మీ బావదగ్గరే నువ్వూ చదువుకోవే... బాగా అబ్బుతుంది' అని ఆ పిల్లవైపు పకపక నవ్వుతూ చూసి ఇంటికి దారితీసింది.

చిట్టి, 'పో...మామ్మా...' అంటూ, లోపలి గదిలోకి పోయి, దుప్పటి కొంగు పుచ్చుకొని, పట్టెమంచంమీద ఒకసారి దొర్లింది. తీరా ఆమె తనను తాను తెలుసుకునే స్థితికి వచ్చేసరికి, ఆమె నిండా దుప్పటి చుట్టుకొని ఉంది.

అత్తగారు అలా వెళ్ళగానే సుబ్బారావు ఆమె చాకచక్యానికి ఆశ్చర్యపోయినా, 'పెళ్లినాడు కట్నంగా ఏమీ ఇవ్వక్కర్లేదులే నాయనా' అన్న ఆమె మాటకు ఎంతో బాధపడిపోయాడు. ఇందమ్మంటే అందమ్మలా మాట్లాడిందే

కాని, ఎక్కడా ఏకోశానా ఆపేక్ష ఉంది మాట్లాడినట్లు లేదని లోలోన ఏమిటోలా అయిపోయాడు.

ఇక సీతమ్మపని ఇప్పుడు బాగానే ఉందని చెప్పాలి. ఆమె చక్కగా గేదెనొకటి కొంది. దాని పాలు పూర్తిగా ఒక్క చుక్కైనా మిగలకుండా పిండి, వాటిలో తనకు తృప్తితీరినన్ని నీళ్ళు కలిపి, పాలపొడి చల్లి, శేరు పదణాలకు తక్కువ కాకుండా అమ్ముతూంది.

కొడుకు సినిమాలు అవీ చూడటానికి ఉబలాటపడితే, అతన్ని గట్టిగా మందలిస్తూంది. వాడు స్నేహితులతో తిరిగి ఇంటికి తిన్నగా వేళకు రాకపోతే గట్టిగా కూక లేస్తూంది. సాయంకాలం పిల్లలకు ప్రైవేటు చెప్పమని అతన్ని పీక్కు తింటూంది.

వాడి బుద్ధి ఎప్పుడూ చదువుమీదే లగ్నమయి ఉండేందుకు, అప్పుడప్పుడో పాఠం చెపుతూంది. 'మీ బావ పైకి అలా ఉంటాడు కాని, వట్టి కుళ్ళుబోతురా... నువ్వు బి. ఏ. వరకూ చదవడం అతనికి పసేమీ ఇష్టంలేదు. చిట్టినికూడా నీకు అతనికివ్వాలనిలేదు. ఏమనుకుంటున్నావో... అక్కను రోజూ రాత్రిళ్ళు చంపుకుతింటూ వుంటాడు. మీ అమ్మగారికి నువ్వు మా సంసారాన్నంతా దోచి పెడుతున్నావు. నీకు సిగ్గులేదూ... అంటూ ఆడదానిలా దాన్ని సాధిస్తూ వుంటాడు. నువ్వు తిన్నగా చదవక పరీక్షల్లో డింకీలు కొట్టావంటే, ఈ కాస్త సహాయం కూడా చెయ్యడు. పెద్దపులిలా

నే నున్నన్నాళ్ళే నాయనా ఈ సహాయం. మీ అక్క కసలు తలలో నాలుకే లేదు. అతనంటే హడలిపోతుంది. నువ్వు చదివి ఉద్యోగాలు చేస్తావనీ, వూళ్ళు ఏలుతావని, నన్నింత సుఖపెడతావని నేనేదో ఆశపడుతూ వుంటే, మరి నువ్విలా తిరుగుతూ వుంటే ఎలారామరి... మన తాహతెంత... మన మెంత... మనరోజులు బాగులేవురా నాయనా...' అని హెచ్చరించేది.

పాపం రామారావు తల్లి పడుతూన్న కష్టాలను పూర్తిగా అవగాహన చేసికొన్నాడు. తల్లి కిసుమంతకూడ కష్టం కలిగించగూడదని మనసులో నిర్ణయించుకొన్నాడు.

తల్లిని ఎప్పుడు సుఖపెడతానా... ఎప్పుడు సాటివారిలో తలెత్తుకొని తిరిగేట్టు చేస్తానా... అని ఎప్పుడూ ఆలోచిస్తూ ఉండేవాడు. రాత్రిళ్ళు అతని కళ్ళుపడప్పుడు ఈ విషయాల మీదే కలలు వచ్చేవి. తను పెద్ద ఆఫీసరు అయినట్లు, తల్లిని పట్టుదిళ్ల మధ్య కూర్చుండపెట్టి, బంగారుపళ్లెంలో పంచభక్ష్య పరమాన్నాలూ తను తీసుకపోయి ఆమెకు పెడుతున్నట్లు, ఏవేవో తియ్యని కలలు కనేవాడు.

ఇక తనతల్లి. అంటే, ఆ ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళకెందుకింత ద్వేషమో అర్థంకాక తెగవులిగిపోయేవాడు. తన తల్లికున్న తెలివి కాని లౌకికజ్ఞానం కాని, సమయస్ఫూర్తి కాని ఆ వీధిలో ఒక్కరికి లేవని ఎప్పుడూ మురిసిపోయేవాడు. ఇంత చదువు చదువుతూన్న తనకుకూడ, తల్లి-మాట్లాడుతూన్న

మాటల్లోకి అర్థం ఎంతో ఆలోచిస్తే కాని, అర్థంకావడంలేదు. నిజంగా అమ్మే... చదువుకొని ఉంటే ఈ దేశాన్ని పాలించేదికదూ...' అనుకొని ఏమిటో పిచ్చిగా లోలోన మురిసిపోయేవాడు.

3

సీతమ్మ ఆ నాలుగు సంవత్సరాలు నాలుగు రోజులుగా కాకపోయినా, ఏమంత కష్టం లేకుండానే దాటేసింది. తను చేసిన ఘనకార్యానికి ఆమె మనసునిండా సంతోషించింది. ఇటు కొడుకు బి. ఏ. ఫస్టుక్లాసులో ప్యాసయ్యాడు. అటు చిట్టి స్కూలుఫైనలు ప్యాసయింది. ఇక తన కష్టాలు కాటికి చాచుకున్నట్లే అనుకుంది. సుఖాన్ని సృష్టించుకున్నాను అనుకుంది. కాని ఏమిటో చిట్టి అనుకున్నంతగా ఎదగలేదు. దాని కళ్ళల్లో కాంతి తప్పించి శరీరం పుష్టిగాలేదు. ఆమె ఇంకా వ్యక్తురాలు కాలేదు. పీలగా ఉంటోంది. ఏమిటో ఎప్పుడూ ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటుంది. అనుకుంది.

ఇది ఇలా ఉండగా, అనుకోని సంఘటన ఒకటి జరిగింది. దీనితో పరిస్థితులన్నీ మారిపోయాయి. ఒకరోజున ఆమె అల్లుడుగారి లారీ ఒక వంతెనమీదినుంచి క్రిందకు తిరగబడింది. లారీ ఇంజనుతో సహా ఎందుకూ పనికిరాకుండా

పోయింది. తర్వాత్తర్వాత ఇన్సూరెన్సు కట్టడంవల్ల రావలసిన పరిహారం రాకుండాపోయింది. దీనితో పచ్చగా కనిపించిన సంసారం ఒక్కసారి విషవాయువులు సోకిన చెట్టులా వాడి పోయింది.

ఈ వార్త వినగానే సీతమ్మ గుండెలు కొట్టుకొన్నాయి. కాళ్ళు తడబడ్డాయి. ఆమె మనస్సు పరిపరివిధాల పోయింది. తానొకటి తలిస్తే దైవమొకటి తలచినట్లయింది. అల్లుడు దగ్గరకుపోయి అతనికి ధైర్యం చెప్పింది.

'విచారించకు బాబూ... పోయిందాన్ని మనం తిరిగి ఎలాగూ తీసుకరాలేం... నువ్వు సరిగ్గా తలచుకోవాలేగాని, ఇలాంటి లారీలు ఓ వెయ్యి మూడోనాటికి కొని పారె య్యొచ్చు' అంది.

ఆ అల్లుడు పాపం అమాయకంగా 'నాదగ్గఱ ఏముందండీ కొనడానికి... బోలెడన్ని అప్పులున్నాయి' అన్నాడు రుద్ధ కంఠంతో.

'అలాగా నాయనా...' అంటూ ఆ అత్తగారు కూతురు దగ్గర కూర్చొని, 'అయ్యో తల్లీ నీ కెంత కష్టమొచ్చిందే...' అని కాస్సేపు కళ్లు ఒత్తుకొని, చిట్టిని పలుకరించి, 'ఇక్కడి కివ్వాళ మీ మావయ్య వచ్చేడటేం...' అని ప్రశ్నించింది. చిట్టి, 'వచ్చేడమ్మమ్మా... ఇప్పటివరకూ ఇక్కడే ఉన్నాడు' అంది. 'సరే వస్తానే... నువ్వు కూడ అలా మతిపోయిన

దానిలా తగలబడక, మీ అమ్మకు కొంచెం ధైర్యం చెప్పు. పోయినదానిగురించి అలా బెంగెట్టుకపోతారేం... అంటూ చల్లగా ఇంటికి జారుకుంది.

ఆవేళ సీతమ్మ మనసు మనసులో లేదు. ఆమె తీవ్రంగా ఆలోచించింది. ఆ ఆలోచనల తీవ్రతలో మూర్ఛపర్యంతమూ అయింది. ఇటు కొడుకు... అటు కూతురు... ఆమెలో కదల సాగారు. ఆమె తను మళ్ళీ చీకటి కోనేటిలోనికి త్రోసివేయ పడుతూన్నట్లు హడలిపోయింది. నేనేం పాపము చేశాను తండ్రీ... మాకీ శని అనుకుంది. 'ఈ కష్టాల్లోంచి మమ్మల్ని సుఖంగా బయటకు నెట్టివేయి బాబూ' అని భగవంతుని ప్రార్థించింది.

4

ఇది ఇలా ఉండగా, ఆ వూళ్లో పెళ్లికొడులకోసం, విసికి వేసారిపోతూన్న ఆడపిల్లలుగల తలిదండ్రులకు ఫస్టుక్లాసులో బి. ఏ. ప్యాసయిన పేదవాడైన రామారావు ఆశాజ్యోతిగా కనిపించాడు.

'ఎవరయ్యా ఈ రామారావు' అన్నాడు. నరసన్నతో వీరయ్య షావుకారు.

నరసన్న, 'మీకు తెలియదు కాబోలండి... సీతమ్మ అని ఓ విధవరాలుంది. అతను ఆవిడ కొడుకు' అన్నాడు.

'ఎవరయ్యా ఆ సీతమ్మ' అన్నాడు. తిరిగి వీరయ్య.

'ఈ మధ్య లారీ కింద పడబడలేదూ... ఆ సుబ్బారావు అత్తగారండీ...'

'ఓహో సుబ్బారావత్తగారా... సుబ్బారావు నాకు బాగా తెలుసు. అయితే అతని కో కూతురున్నట్లుందే... ఉన్నట్లుండటమేమిటి నా బొంద... స్కూలు ఫైనలు కూడ ప్యాసయిందని చెప్పినట్లు గుర్తు.'

'అవును... అది నిజమే గాని, మరి ఇప్పుడతనికగ్గర చిల్లి గవ్వకూడ లేదు. ఎంత అప్పగారి కూతురైతేనేం ఆ కుర్రాడు కట్నం, గిట్నం లేకుండా పెళ్ళాడుతాడటండీ...'

'అదేమిటయ్యా అలా అంటావు. మేనగోడల్ని మానేసి మనవాడికా వస్తాడంటే కేవన్నమ్మను.'

'మీకు పిచ్చిగాని... మేనగోడలేమిటండీ ఈ రోజుల్లో... డబ్బే మేనగోడలండీ... బంధుత్వాలు గింధుత్వాలు జాంతానై. కట్నం సుభ్రంగా చేతిలో పడితేసరి... ఈ రోజుల్లో సీతమ్మ డబ్బాశ లేనిదండీ... పాసం కదిపి చూశామంటే పడక పోదు."

'నాకు నమ్మకం లేదు; కూతురు నెత్తిమీద చెయ్యి పెడుతుందంటే...'

'అయితే కొడుకు నెత్తిమీద చెయ్యిపెడుతుందంటారా... ఇప్పు డల్లుడిదగ్గర ఏమీ లేదు. చూసిచూసి కొడుకును గోతిలో దింపుతుందటండీ... మీకా బెంగ అనవసరం. ఫైసల్ చేసే వాడిని నేనున్నానుగా. ఆ విషయం నాకొదిలేయండి.'

'మరీ అంత హెచ్చుగా పెట్టేయక; ఉద్యోగం చూపిస్తామని, కట్నం పదివేలిస్తామని చెప్పు. అంతకు పైనైతే మనం భరించలేం.'

'సరే వస్తా.'

'ఇదిగో మాట. మరి మన అమ్మాయికి మన మిచ్చే దానికి కొంచె మించుమించుగా వాళ్లూ పెట్టాలి తెలుసా...'

'ఏమిటీ... మనమ్మాయికా... అబ్బే ఇలాగైతే లాభం ఉండదు. మళ్ళీ ఇలాంటి తిరకాసు పెట్టకండి అసలుకే మోసం వస్తుంది. మీకు తెలియందేముంది. గద్దల్లా తన్నుకపోయేవాళ్లు ఎంతమంది మనకు పోటీకి ఉన్నారో.'

'సరె... ఏం చేస్తాం...'

వీరయ్యగారి దగ్గర సెలవుతీసుకొని, నరసన్న కార్యసాధనార్థం అక్కడనుంచి ధీమాగా నడక సాగించారు.

5

సీతమ్మ ఒక రాత్రి రాత్రంతా ఆలోచించింది. పదివేల రూపాయలు ఆమె కళ్ల ముందు మెరిశాయి. ఎమ్. ఏ వరకూ

చదివించమని పట్టుబడితే సరి అనుకొంది. వ్యవహారం మొత్తం బడేట్లుగానే ఉంది. అని దృఢపరచుకొంది. తను ఇక కొద్ది సంవత్సరాలలో కలక్టరుగారి తల్లిగా మారిపోతున్నట్లు. ఇంకా ఏమేమిటో అయిపోతూన్నట్లు ఊహించింది. 'నా కొడుకు ఎంత అదృష్టవంతుడు!' అనుకొంది. అప్పుడే కూతురు గుర్తుకొచ్చింది. వెంటనే 'అమ్మ పెట్టాపెట్టదు. అడుక్కు తినానివ్వదని—వాళ్లు ఇవ్వాలేరు. ఇచ్చేవాళ్లదగ్గర పుచ్చుకోనూ పుచ్చుకోనివ్వరేమిటి...' అనుకొంది. 'దీనిలోని సంగతి సందర్భాలన్నీ బాగా నచ్చజెపితే సరి. అల్లుడు మండిపడతాడేమో... మండితే మండుతాడు. మనకేం... ఎవరుమండితే వాళ్లే తగలబడతారు. ఎప్పుడు డబ్బిచ్చినా ఏడుస్తూనే ఇచ్చాడు కాని, ఒక్కసారిగాని నవ్వుతూ ఇచ్చాడా... చిట్టికేం... దాని పెళ్ళి నిక్షేపంగా అయిపోతుంది. స్కూలు ఫైనలు ప్యాసయింది. దాన్ని ఎవడుబడితే వాడే ఎగరేసుకపోతాడు. అనుకొంది.

మరునాడు కూతురుదగ్గరకు వెళ్లింది. తమ్ముడి పెళ్లి వ్యవహారం తల్లి అప్పుడే చాలదూరం తీసుకొచ్చిందని ఆనోటా ఆనోటా బడి తనదాకా వచ్చిన మాటలనుబట్టి సుబ్బులు తెలుసుకొంది.

'అమ్మా నాకన్యాయం చేస్తావటే.... అని భోరున ఏడ్చింది. ఇన్నాళ్లు తమ్ముడు చేసుకుంటాడనికదే ఆశ పెట్టావు. ఇప్పుడు వాడు చేసుకోకపోతే, మేనమామ ఎందుకు

చేసుకోలేదని అపవాదు వెయ్యాలేమే... మా స్థితిచూసి నువ్వే ఇలా చేస్తే... ఇక మేం ఎప్పటికైనా దానిపెళ్లి చెయ్యగలమంటే...' అని విలపించింది.

సీతమ్మ మెల్లగా గుండెల్ని దిక్కబట్టుకుంది. అదేమిటే అలా అంటావు... పిచ్చిదానా... చిట్టికి పెళ్లి నేను మూడు నిముషాలలో చేసెయ్యనట్టే... దానికేమే రత్నాలబొమ్మ దానిగుణం, 'దానిచదువు, ఈ వీధిలో ఎవరికున్నాయే... వాడేమిటో పిచ్చికుంక... 'మేనగోడలిని పెళ్ళిచేసికోవడమేమిటే... అమ్మా... రోజూ దానితో, నువ్వు నువ్వూ అనిపించుకొని, ఒక్కచోట అన్నా చెల్లెళ్ళలాగ తిరిగి ఇప్పుడు దాన్ని పెళ్ళాడితే... ఏమిటో ఇదోలావుంటుందే... అంటున్నాడు. నేనేమిచెయ్యనమ్మా... ఇప్పటి కాలపువాళ్ళ ఉద్దేశాలు ఇలా అధ్వాన్నంగా ఉంటాయని... వాడు వద్దు మొర్రో అంటూంటే ఇప్పుడు వాడి మెడకు వేసి దాన్ని కట్టడం వాడికీ మంచిదికాదు.... చిట్టికీ మంచిది కాదు. వాడింతకీ ఏమన్నాడో తెలుసా... 'ఇప్పుడు బావ ఎల్లాగూ కష్టాల్లో ఉన్నాడుకదా... వాళ్ళు మనకు పదివేలెలాగూ ఇస్తారు. అందులో కొంత బావకిచ్చి వ్యాపారం చేయించుదామమ్మా... అటు బావా బాగుపడతాడు. ఇటు మనకూ తృప్తిగా ఉంటుంది' అన్నాడు. చిత్రం... నాకిలాంటి ఆలోచనే తట్టలేదు. వాడిబుద్ధి ఎంత గొప్పదనుకున్నావు. చిన్నవాడైనా చెప్పింది మనమంచికే అయినప్పుడు వినా

లమ్మా...' అంటూ ఇంకా ఏమేమిటో చెప్పబోతూన్న అత్తగార్ని - గదిలోంచి ఈ మాటలన్నీ వింటూన్న అల్లుడు గబగబా అక్కడనుంచి పరుగెత్తుకవచ్చి విపరీతమైన ఆవేశంతో 'వెళ్లు ముందు ఇక్కణ్ణుంచి... వెధవ ప్రేలాపన పేలక' అన్నాడు.

సీతమ్మకు ఇల్లాంటివ్యవహారం కోపంలోగాని తెగతెంపులుగాదని బాగా తెలుసు.

'ఎందుకు నాయనా అంతకోపం... వాడు మాత్రం ఏమన్నాడని...' అంది.

అల్లుడు సుబ్బారావుకు కోపం ఇంకా ఆగలేదు. పైపెచ్చు అది రెట్టింపయింది. అతను ఒక్కసారిగా, 'వెళ్తావా, వెళ్లవా' అని అరచాడు.

దీంతో, సీతమ్మ, 'పోతాను నాయనా పోతాను. మంచి చెప్తే, చెడ్డ ఎప్పుడూ ఎదురొస్తుంది. పడ్డవాళ్లెప్పుడూ, చెడ్డ వాళ్ళు కారులే...' అంటూ అక్కడనుంచి ఇంటికి దారి తీసింది.

గదిలోఉండి, అమ్మమ్మ చెప్తూన్న ఈ మాటలన్నీ విన్న చిట్టి, ఆమె ధోరణికి నిలువెల్లా కంపించిపోయింది. 'నిజంగా మావయ్య అట్లా అన్నాడా ...అబద్ధం...అబద్ధం... అనుకుంది. తమ్ముణ్ణిపిలిచి 'మావయ్యను అమ్మ పిలుస్తూందని పిలుచుకరా' అని పంపింది.

సీతమ్మ గబగబా ఇంటికిచేరింది. చేరిన వెంటనే గట్టిగా ఏడుపుకు లంకించుకుంది 'ఏమిటే అమ్మా... ఏమిటే...' అంటూ రామారావు విస్తుపోయాడు.

'ఎందుకునాయనా నేను బ్రతికి... అడ్డమైన వాళ్లతోనూ మాటలు పడటానికేగా ఇంత బ్రతుకూ బ్రతికి ఒకడితో నేను మాటలు పడటమా... నా కొడుకు నాకు లేడూ... నన్ను పోషించడానికి. వాడి సొమ్మేం తిని మేం బ్రతికామని' అంటూ రాగాలు తీయడం మొదలు పెట్టింది.

రామారావు తల తిరిగింది. 'ఏమిటమ్మా ఏమిటయింది' అంటూ తిరిగి ప్రశ్నించాడు అయోమయంగా.

'అదికాదు నాయనా... ఇలాంటివాడని తెలిస్తే, అక్కడకు నేను వెళ్లకనే పోదును. అతన్ని బాగుచెయ్యాలని నేను అనుకోవడమేమిటి... అతను నన్ను కొట్టడానికి రావడమేమిటి...' అంది.

రామారావు కుతకుత ఉడికిపోయాడు. 'ఎవడమ్మా ఆ వెధవ... నిన్ను కొట్టడానికి వాడికెన్ని గుండెలున్నాయి'

'ఏమి చెప్పను నాయనా... అంతా నా గ్రహచారం. చెప్పకుంటే సిగ్గుచేటు.'

'అబ్బ! చెప్పమ్మా... ఎవడా వెధవ...'

'మీ బావరా నాయనా... మీబావ... దిగుతావా దిగవా గుమ్మం అంటూ చెయ్యెత్తాడు.'

'ఆ.... ఏమిటీ...' అంటూ రామారావు ఒక్కసారి తలక్రిందులైపోయాడు.

ఇంతలో బాబు వచ్చి, 'మావయ్యా... అమ్మ ఒకసారి నిన్ను రమ్మంటూంది' అంటూ పిలిచాడు.

వెంటనే సీతమ్మ, 'కాపలిస్తే వాడి నడగరా... చిన్న వాళ్ళ నోటిలో దేవుడుంటాడు. ఏం బాబూ...మీనాన్నను నేనేమన్నాననిరా... చెయ్యెత్తాడు' అంది.

బాబు, తండ్రి చెయ్యెత్తడం గమనించనే లేదు. కాని అతను గట్టిగా అరవడంమాత్రం అతనికి తెలుసు. ఆ అరుపు చెయ్యెత్తినట్లే ఉంది. కాని ఎందుకలా అరచాడో వాడికి సంగతి సందర్భాలు అర్థంకాలేదు. అమ్మమ్మ శాంతంగా ఏమిటో చెప్తూంటే, నాన్న ఎందుకలా విరుచుకపడ్డాడో... ఆ పసివాడు ఊహించలేకపోయాడు. వాడు బిత్తరచూపులతో, అమ్మమ్మవైపు, మావయ్యవైపూ చూస్తూ ఉండిపోయాడు.

వెంటనే రామారావు, 'ఏరా... మీ నాన్న చెయ్యెత్తాడా...' అన్నాడు.

బాబుకేమిటో ఈ పాడుగోల అర్థంకావడంలేదు. ఇంటి దగ్గర చూస్తే అలాగున్నారు. ఇక్కడ చూస్తే ఇలాగున్నారు. వాడు, తండ్రిపక్కన నిలబడి మాట్లాడాలనుకున్నాడో,ఏమో మెల్లగా,'అమ్మమ్మ ఏదో అంది'అన్నాడు ఉడుకుబోతుతనంగా.

వెంటనే సీతమ్మ 'నే నేమన్నానురా... నువ్వు నిజంగా చెప్పు...' అంటూ వాడివైపు తీక్షణంగా చూసింది.

వాడికిదంతా చాల చికాకుగా కనిపించిందో ఏమో...'

'ఏమో నాకు తెలియదు...'అంటూ బిక్క మొగమేశాడు.

అప్పుడు రామారావు 'అసలు బావ ఎందుకమ్మా చేయిస్తాడు' అని తల్లిని ప్రశ్నించాడు.

వెంటనే సీతమ్మ, ఎందు కేమిటి నాయనా... కిట్టనివా ళ్లెవరేమి చెప్పారో ఏమో... చిట్టిని నువ్వు పెళ్ళిచేసుకో నని అన్నావుట. మేనగోడలిని పెళ్లాడితే చెవులు పుచ్చుకొని వేళ్లాడుతుంది. రాచి రంపాన పెడుతుంది. అయినా ఇప్పుడు మా బావ ఏం ఇస్తాడేమిటి... తింటానికే వాళ్ళకు గతిలేదు అన్నావట' అంది.

బాబుకు అప్పుడు ఏదో జ్ఞాపక మొచ్చినట్లయింది. కాని అదికూడ పూర్తిగా కళ్ళకు కట్టలేదు. మనసులో స్థిరపడ లేదు. కాని, అదికాదు మావయ్యా అమ్మమ్మ ఏమందో తెలుసా... నువ్వు కట్నం పుచ్చుకొని. మా నాన్న వ్యాపా రం చెయ్యడాని కిస్తానని అంది' అన్నాడు.

వెంటనే సీతమ్మ, 'నిజం చెప్పావు నాయనా... నువ్వు చల్లగా వెయ్యేళ్ళు వర్ధిల్లాలి. మీ బావ ఎవ్వడో వాజమ్మ మాటలు పుచ్చుకొని; అలాగ వాగుతూంటే మానసం చంపు కొని, ఊరుకోలేకపోయాను నాయనా... అవును... నీకూ గతిలేక, వాడికీ గతిలేక ముష్టిపీనుగుల్లా బ్రతకాలనా... నీ

ఉద్దేశం... జోగీజోగీ రాసుకుంటే బూడిద రాలిందని బావను ఈ కష్టకాలంలో ఆదుకోవాలని అనుకున్నాడో ఏమో... అంతమాత్రాని కింత కోపమెందుకు నాయనా... అన్నాను. అంతే... పోతావా పోవా... గుమ్మం దిగు... ఒకటే మాట. ఇంతేకాని మనమాట వినిపించుకోడే... ఇంత కోపిష్టివాడి సంబంధం చేసికొని ఏం బావుకుంటావురా నాయనా' అంది.

రామారావు పెదవి వణికింది. వెంటనే బాబుతో, 'పోరా... ఫో... ఇక్కడ మీ ఇంటికొచ్చేవాళ్ళెవరూ లేరు. మీ బాబును లెక్క చెప్పమను... అణాపైసలతో ఇచ్చి పారేస్తానన్నాడని చెప్పు' అన్నాడు ఎంతో ఆవేశంతో.

బాబు చేసేదిలేక అక్కడనుంచి బిక్కమొగంతో ఇంటికి దారితీశాడు. వాడికి అక్కడ విన్న మాటల్లో ఒక్కటీ సరిగా గుర్తు ఉండటం లేదు. 'మావయ్య అన్న మాటలు జ్ఞాపకం ఉంటున్నాయి కాని, మామ్మ అన్న మాటలు ఏమిటో ఒక్కటీ తిన్నగా జ్ఞాపకం ఉండటంలేదు' అనుకొన్నాడు.

మనమడు వెళ్ళిపోగానే సీతమ్మ కొడుకుతో మెల్లగా, 'నువ్వంతమాట ఒక్కసారి అనగూడదు నాయనా... పెద్ద దాన్ని నేనంటే ఎలాగైనా సర్దుకోగలను.' అంది.

రామారావు ఈ మాటలతో పూర్తిగా మారిపోయాడు. 'ఏడ్చాడులే. చదివించినంత మాత్రాన, మనమేమైనా అతనికి బానిసలమా... అతనిష్టమొచ్చినట్లు చలాయించడానికి' అన్నాడు.

'అదికాదు నాయనా... అవతల అక్క ఉందికదూ... దానికోసమైనా మనం కొంచెం నిగ్రహించాలి.' అంది ఆతల్లి!

రామారావు పసిహృదయం తల్లి మాటల్లోని ఆంతర్యాన్ని పసికట్టలేక పోయింది. 'ఛీ... ఇలాంటివాడి సంబంధం చస్తే చేసికోగూడదు. వాళ్లకెప్పుడూ మా సొమ్ము తినేశారు... మా సొమ్ము తినేశారు...అనే ఏడుపుగా ఉంటుంది. పెళ్లయిన తరువాత, చిట్టి ఇలాంటిమాటలతో దెప్పి పొడిచిందంటే, నేను సహించలేను కూడాను' అన్నాడు.

సీతమ్మ ఒక్కసారి పూర్తిగా గాలిపీల్చుకుంది. 'ఇక చాలు' అనుకొంది. అంతా సక్రమంగా జరిగిపోయినందుకు తనసుతనే అభినందించుకొంది. ఇటు తిరిగే చక్రాన్ని అటు త్రిప్పగలిగాను కదా... అని సంతోషించింది. ఆమె కళ్లల్లో వింతజ్యోతి మెరిసింది.

ఆ మరునాడు ఆమె అనుకున్న కార్యం సులువుగానే జరిగిపోయింది. వీరయ్యగారి పిల్లనిచ్చి, పదివేల కట్నంతో రామారావుకు వివాహం చేయడానికి నిశ్చయమైపోయింది.

6

సీతమ్మ, పెళ్లి అయ్యేవరకూ, కొడుకును వేయికళ్లతో కాపాడుకోవాలని నిర్ణయించుకుంది. ఏనాడు ఎవరు వచ్చి

ఏమిచెప్పినా, రామారావు మనసు చిట్టివైపు మరలిపో వొచ్చు.

ఒక రోజున ఆమె భయపడినట్లుగానే జరిగింది. బాబు వచ్చి వాళ్ల మావయ్యకి కేదో ఉత్తరం ఇచ్చి వెళ్లిపోయాడు. 'ఏమిటి నాయనా అది' అంటే రామారావు చెప్పలేదు.

రామారావు ఆ ఉత్తరం పూర్తిగా చదివాడు. అది చిట్టి వ్రాసింది. అందులో నాలుగే నాలుగు ముక్కలున్నాయి. కాని అవి అతని హృదయాన్ని పట్టుకొని, తలక్రిందులు చేసి పారేశాయి. 'మావయ్యా... లెక్క చెప్తే నువ్వు డబ్బు ఇచ్చేస్తా నన్నావట. నీ ఉదార స్వభావానికి చాల ఆనంద మయింది. అన్న మాటప్రకారంగా నువ్వు తప్పకుండా ఆ డబ్బు తిరిగి ఇస్తావు కూడాను. కాని... అన్ని విషయాల్లోనూ నువ్వు అలా అంత ఉదారతను ప్రదర్శించగలవా... మావయ్యా... క్షమించు మావయ్యా ఇలా వ్రాసినందుకు' అని వ్రాసింది.

ఇది చదివిన తరువాత అతను ఒకవిధంగా మారిపోయాడు. ఏమిటేమిటో ఊహించాడు. కాని మాట ఇచ్చేసిన తరువాత ఇప్పుడెలా... తల్లిముందు ఏమిటో ప్రేలుడు బొమ్మలా తను మాట్లాడేశాడే కాని నిదానంగా ఆలోచించి మాట్లాడలేదు. ఎందుకు చదువు, కాల్చనా... అనుకున్నాడు.

సీతమ్మ, ఆ ఉత్తరం చూసినప్పటినుంచీ కొడుకు అదోలా ఉండడం గమనించింది. ఏమి మాట్లాడితే ఏమివస్తుందో అని

భయపడింది. 'ఏమైనా కొడుకు మాట ఇచ్చాడు. ఆ మాట ఇంకెలాగూ తప్పలేదు. ఇంక తన చేతుల్లో ఏముంది. పెళ్ళికి ముహూర్తం కూడ పెట్టేశారు. ఇంకెలా తప్పించుకపోతాడు అని మనసును కుదుటపరచుకుంది.

కూతురును అల్లుణ్ణి పెళ్ళికి ఆహ్వానించింది, చిట్టిని రమ్మని బతిమాలినట్లు మాట్లాడింది. కాని పెళ్ళికి వాళ్ళెవ్వరూ రాలేదు.

పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చున్నాడన్న మాటేగాని రామారావు మనసు మనసులోలేదు. తను చిట్టికి అన్యాయం చేసినట్లుగా పూర్తిగా నిర్ణయించుకొన్నాడు. బావకు ఎంతో ద్రోహంచేసినట్లు తలవంచాడు. స్వయంగా తన స్వంత అక్కకు కడుపులో చిచ్చుపెట్టినట్లు కుమిలిపోయాడు. ఆ రోజున తనకంత బలహీనత ఎట్లా వచ్చిందో అని ఆశ్చర్యపోయాడు. తల్లి పన్నిన పన్నాగమంతా ఇప్పుడు కళ్లకుకట్టినట్లుగా కనబడుతూండడం గమనించాడు. 'అబ్బ! డబ్బు... తల్లినీ... కూతురునీ ఎలా విడదీసింది! అమ్మకు పేదరికమంటే ఎంత భయం! ఆభయమే ఆమె నిట్లా అన్యాయాల్లోకి తరిమింది. అయ్యో నాకు జ్ఞానంలేదు. అమ్మగుణాన్ని కనిపెట్టలేకపోయాను. అక్కా... బావా... తమను ఆదుకోకపోతే తాము ఏమైపోయేవాళ్లు... ఏ అన్న కూడ చూడనివిధంగా అక్క సాయపడిందే... బావ తనకూ... తన చదువుకూ ఎంత డబ్బు ధారపోశాడు... ఈనాడు వాళ్లు చితికిపోయారని

అమ్మ ఇట్లా చేస్తుందా... అమ్మచేస్తే... తనుకూడ అట్లాగే చెయ్యాలా... అయ్యో! తను చిట్టిని తన హృదయంలోని మూర్తినికూడ ఎట్లా మరచిపోయాడు... ఏం అన్యాయం చేసింది? నాకు ఏ శిక్ష విధించినా పాపంలేదు. నా కళ్ళు మూసుకపోయాయి. నేను మనిషినికాను. నేను మనిషిని కాను' అని ఏమిటేమిటో అనుకొంటూ కృంగిపోతున్నాడు.

అప్పుడే బాబు అక్కడకు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి 'మావయ్యా... మావయ్యా... అక్క... నూతిలో పడిపోయింది మావయ్యా...' అంటూ వాడు ఒక్కసారిగా ఏడ్చేశాడు.

ఆ పెళ్లిలో బంధువులు, పురోహితుడు, పెళ్లికూతురు, ఆమె తండ్రి అందరూ ఒక్కసారి తెల్లబోయారు. వెలుగుతూన్న విద్యుద్దీపాలు, గుమ్మాల వ్రేలాడుతూన్న మామిడి తోరణాలు, పచ్చగా మెరుస్తూన్న కొబ్బరాకులు అన్నీ 'అయ్యో పాపం' అంటూ దుఃఖించాయి. ఆమాట వినగానే అందరి మనసులూ కలతజెందాయి.

'ఆఁ... ఏమిటీ...' అంటూ రామారావు, 'అయ్యో చిట్టీ... ఎంతపని చేశావు... ఎంతపని చేశావు...' అంటూ అక్కడనుంచి పరుగెత్తాడు.

అక్కడ ఉన్నవారంతా ఒక్కసారి 'ఆఁ... ఆఁ...' అన్నారు.

రామారావు, 'భగవంతుడా... మా చిట్టిని బ్రతికించు... మా చిట్టిని బ్రతికించు భగవంతుడా' అనుకొంటూ అడ్డువచ్చిన వాళ్ళను త్రోసుకొని, అక్కడ ఎవరిదో సైకిలు ఉంటే, అది ఎక్కి అతను ఎంతో వేగంతో చిట్టిని కలుసుకోడానికి వెళ్ళిపోయాడు.

అప్పుడే సీతమ్మ 'అయ్యో చిట్టీ... ఎంత అఘాయిత్యం చేశావే... నువ్విలా చేస్తావని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదే...' అంటూ 'ఒరే నాయినా... పోయిన వాళ్ళతో మనమూ పోతామటరా... నువ్వెప్పుడెక్కడకు వెళ్ళకూడదురా నాయనా... వాడిన్న ఆపండి...' అంది గద్గదంగా.

ఈ మాటలు రామారావుకు వినబడలేదు. కాని అవి వినిపించినా అతనా తల్లిని తప్పక క్షమిస్తాడన్నది మాత్రం నిజం!